

Η ΔΗΜΩΔΗΣ΄
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ
ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

Α

Τὸ πρῶτον τῶν κειμένων, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς εὗρεν ἐν ταῖς ἀποκρύφους πράξεσι τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ, ἔχει οὕτω:

«Ἀνεθόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ἄρτον καὶ ποτήριον εὐλόγησε καὶ εἶπεν· Τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον τὸ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθὲν ἐσθίομεν καὶ τὸ αἷμά σου τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθὲν εἰς σωτηρίαν πίνομεν· γένηται οὖν ἡμῖν τὸ σῶμά σου σωτηρία καὶ τὸ αἷμά σου εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ἐντὶ δὲ τῆς χολῆς, ἧς ἐπιες δι' ἡμᾶς, περραιεῖσθω ἀφ' ἡμῶν ἢ τοῦ διαβόλου χολή· ἀντὶ δὲ τοῦ ὄξους, οὗ πέπωκας ὑπὲρ ἡμῶν, ἐνδυναμούσθω ἡ ἀσθένεια ἡμῶν· ἀντὶ δὲ τοῦ πτύσματος, οὗ ἐδέξω δι' ἡμᾶς, δεξώμεθα δρόσον τῆς σῆς χρηστότητος· καὶ ἐν τῷ καλάμῳ, ᾧ ἔτυψάν σε δι' ἡμᾶς, δεξώμεθα τὸν οἶκον τὸν τέλειον· ὅτι δὲ ἀκάνθινον στέφανον ἔλαβες δι' ἡμᾶς, στέφανον ἀναδησώμεθα ἁμαράντινον οἱ ἀγαπήσαντές σε· ἀντὶ δὲ σινδόνης, ἧς καὶ ἐνεκλήθης, καὶ ἡμεῖς περιζωσθῶμεν τὴν ἀήτητόν σου δύναμιν· ἀντὶ δὲ μνημείου καινοῦ καὶ ταφῆς ἀνακαινισμὸν τῆς ψυχῆς δεξώμεθα καὶ τοῦ σώματος· ὅτι δὲ ἀνέστης καὶ ἀνεβίωσας, ἀναβιώσαντες ζήσωμεν καὶ στῶμεν πρὸ σου ἐν κρίσει δικαίῃ».

Οὕτως ἔχει τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bonnet¹, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς ἀποκατέστησε μετρικῶς οὕτω, κλείσας ἐντὸς παρενθέσεων τὰς μὴ ὑπαρχούσας ἐν τῷ κειμένῳ λέξεις:

α'—Τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον
ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθὲν
ἐσθίομεν.

β'—Τὸ αἷμά σου τὸ τίμιον
ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθὲν
ἐπίομεν.

γ'—Γένοιτο οὖν ἡμῖν
τὸ σῶμα σωτηρία
καὶ τὸ αἷμα εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν (ἡμῶν).

δ'—Ἐντὶ δὲ τῆς χολῆς,
ἧς ἐπιες δι' ἡμᾶς,
αἰρεῖσθω ἀφ' ἡμῶν
διαβόλου ἢ χολή.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 16
1. «Acta Philippi et Acta Thomae» Lipsiae 1903.

- ε'— Ἀντὶ δὲ τοῦ ὄξους,
οὗ ἔπιες δι' ἡμᾶς,
ἐνδυναμούσθω. . .
ἢ ἀσθένεια ἡμῶν.
- ς'— Ἀντὶ δὲ τοῦ πτύσματος,
οὗ ἐδέξω δι' ἡμᾶς,
τὴν ὀρόσον δεξώμεθα
οῆς (πλήρης) χρησιμότητος.
- ζ'— Ὅτι δὲ τῷ καλάμῳ,
ὧ σε ἔτρωσαν δι' ἡμᾶς,
τὸ ῥῖκος δεξώμεθα
τὸ τέλειον. . .
- η'— Ἀντὶ τοῦ ἀκανθίνου
στεφάνου ἐκείνου
τὸν στέφανον (πάρασχε)
ἡμῖν ἀμαράντινον.
- θ'— Ἀντὶ δὲ σινδόνης,
ἧς καὶ ἐνειλήθης,
ἡμᾶς τὴν ἀήττητον
σοῦ (ἐνδυσον) δύναμιν.
- ι'— Ἀντὶ δὲ μνημείου
καινοῦ καὶ ταφῆς
ἀνακαινισμὸν
ψυχῆς τε δεξώμεθα
καὶ τοῦ σώματος. . .
- ια'— Ὅτι δὲ ἀνέστης
καὶ ἡμᾶς ἀνεβίωσας,
βιώσαντες ζήσωμεν
καὶ ἐν κρίσει δικαίᾳ
σοῦ στώμεν ἐμπρός.

Ἔχομεν λοιπὸν πρὸ ἡμῶν ποίημα ἕξ 11 στροφῶν, ὧν αἱ μὲν δύο πρῶται σύγκεινται ἐκ στίχων 3, αἱ κατόπιν ἑπτὰ ἐκ στίχων 4 καὶ αἱ δύο τελευταῖαι ἐκ 5 στίχων. Ἐγὼ δὲ φρονῶν πρῶτον μὲν ὅτι μόναι αἱ δύο πρῶται στροφαί, αἱ τόπον προοιμίου ἐπέχουσαι, εἶναι τριστιχοί, πᾶσαι δ' αἱ ἄλλαι τετραστίχοι, καὶ ἄρα ὅτι τὸ ἕσμα ἀνήκει εἰς τὰ καλούμενα *εἰτερόστροφα*, δευτερον δὲ ὅτι τῶν μὲν δύο πρώτων στροφῶν οἱ δύο πρῶτοι στίχοι εἶναι ὀκτασύλλαβοι μετὰ δύο ῥυθμικῶν τόνων

(τονική ἰαμβική διποδία ἀκατάληκτος) καὶ ὁ τρίτος, τὸ ἐφύμνιον, τετρασύλλαβον, πασῶν δὲ τῶν λοιπῶν τετραστίχων στροφῶν ὁ πρῶτος στίχος ἐξασύλλαβος μετὰ δύο ῥυθμικῶν τόνων (τονική ἰαμβική διποδία βραχυκατάληκτος), οἱ δὲ τρεῖς ἐπόμενοι ἐπτασύλλαβοι μετὰ δύο ὡσαύτως ῥυθμικῶν τόνων (τονική ἰαμβική διποδία καταληκτική, τὸ γνωστὸν ἀνακρεόντειον μέτρον), ἀναγινώσκω συμφῶνως τούτοις τὰς κατωτέρω στροφὰς οὕτω·

- γ'—Γένοιτο οὖν ἡμῖν
τὸ σῶμα σωτηρία,
τὸ αἷμα εἰς ἄφρασιν
τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
- δ'—Ἀντὶ δὲ τῆς χολῆς,
ἧς ἔπιες δι' ἡμᾶς,
παραιρείσθω ἄφ' ἡμῶν
διαβόλου ἢ χολῆς.
- ε'—Ἀντὶ δὲ τοῦ ὄξους,
οὗ πέπωκας δι' ἡμᾶς,
ἐνδυναμούσθω, (θεέ),
ἢ ἀσθένεια ἡμῶν.
- ζ'—Ἀντὶ δὲ πτύσματος,
οὗ ἐδέξω δι' ἡμᾶς,
τὴν δρόσον δεξώμεθα
τῆς χρηστότητος τῆς σῆς.

Μεῖζονας δυσκολίας εὗρισκω εἰς τὴν ζ' στροφήν. Ὅτι τὸ κείμενον «καὶ ἐν τῷ καλάμῳ, ᾧ ἔτυψαν σε δι' ἡμᾶς, δεξώμεθα τὸν οἶκον τὸν τέλειον», ἠλλοιώθη ὑπ' ἀντιγραφῆς, παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ ἐκδότης αὐτοῦ Bonnet σημειώσας ὅτι ἡ συμμετρία ἀπαιτεῖ «ἀντὶ δὲ τοῦ καλάμου» καὶ οὐχὶ «καὶ ἐν τῷ καλάμῳ», ὅπερ καὶ ἐγὼ δέχομαι. Ἀκατανόητος δ' εἶναι ἢ φράσις τοῦ κειμένου «δεξώμεθα τὸν οἶκον τὸν τέλειον». Ἀρχαία λατινικὴ παράφρασις αὐτοῦ «*percussus es a calamo fragili, ut fragilitatem nostram vitae perpetuae aeternitatisque firmaves*» καὶ συριακὴ ἀντὶ τοῦ «τὸν οἶκον τὸν τέλειον» ἔχουσα «τὸν σὸν βλον» δεικνύουσιν ἐπίσης ὅτι τὸ κείμενον ἔχει ἠλλοιωθῆ σφόδρα ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν. Εὐφυῶς ὁ κ. Νεῖλος εἰκάζει ὅτι ἀντὶ τοῦ «τὸν οἶκον τὸν τέλειον» ἀναγνωστέον ἐστὶ «τὸ νίκος τὸ τέλειον», ἣτις ἀνάγνωσις καὶ παλαιογραφικῶς εὐστοχεῖ καὶ παρέχει καὶ τὸ κάλλιστον τοῦτο νόημα : ἀντὶ τοῦ καλάμου, ᾧ σε ἔτυψαν οἱ στρατιῶται νι-

κητάς εαυτοὺς θεωροῦντες, δὸς ἡμῖν ὁ νικητὴς τοῦ θανάτου τὴν ὄντως τελείαν νίκην διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματός σου. Οὕτω δ' ἡ στροφὴ αὕτη δύναται ν' ἀναγνωσθῇ οὕτως·

ζ'— Ἀντὶ δὲ καλάμου,
 ᾧ σ' ἔτυψαν δι' ἡμᾶς,
 τὸ ῥῆκος τὸ τέλειον
 δεξώμεθα, (Κύριε).

Αἱ δὲ κατόπιν στροφαὶ οὕτω νομίζω ἐγὼ ὅτι ὀφείλουσι ν' ἀναγνωσθῶσιν·

η'— Ἀντὶ δὲ στεφάνου
 τοῦ ἀκανθίνου ἐκείνου
 τὸν στέφανον (πάρασχε)
 ἡμῖν ἀμαράντινον.

θ'— Ἀντὶ δὲ σινδόνης,
 ἐν ᾗ καὶ ἐνειλήθης,
 ἡμεῖς περιζωσθῶμεν
 ἀήττητον δύναμιν.

ι'— Ἀντὶ δὲ μνημείου
 τοῦ καινοῦ καὶ τῆς ταφῆς
 καινοσμῶν δεξώμεθα
 ψυχῆς τε καὶ σώματος.

B

Τὸ δεύτερον κείμενον ἐκ τῶν αὐτῶν πράξεων ληφθὲν ἔχει οὕτως·
 «... ἐκέλευσεν δὲ ὁ ἀπόστολος τῷ διακόνῳ αὐτοῦ παραθεῖναι τράπεζαν·
 παρέθηκαν δὲ συμπέλλιον, ὃ εὔρον ἐκεῖ, καὶ ἀπλώσας ἐπ' αὐτὸ ἐπέθηκεν ἄρτον τῆς εὐλογίας καὶ παραστάς ὁ ἀπόστολος εἶπεν· Ἰησοῦ ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τῆς εὐχαριστίας τοῦ σώματός σου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ αἵματος κοινωνῆσαι, ἰδοὺ τολμῶμεν προσέρχεσθαι τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ καὶ ἐπικαλεῖσθαι σου τὸ ἅγιον ὄνομα· ἔλθε καὶ κοινωνήσον ἡμᾶς».

Ὁ κ. Νεῖλος τὴν εὐχὴν τοῦ ἀποστόλου ἁσματικῆν ὀρθῶς θεωρήσας ἀποκαθιστᾷ αὐτὴν μετρικῶς οὕτως·

α'— Ἰησοῦ καταξιώσας
 ἡμᾶς εὐχαριστίας
 τοῦ σώματος ἁγίου
 καὶ αἵματος τιμίου
 κοινωνήσον ἡμᾶς·

δ' — Ἴδὸν (ἡμεῖς) *τολμῶμεν*
προσέρχεσθαι (νῦν) πάντες
τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ
καὶ σοῦ ἐπικαλεῖσθαι
τὸ (παν)ἅγιον ὄνομα
κοινώνησον ἡμᾶς.

Ἐγὼ δὲ φρονᾶν ὅτι ἔχομεν πρὸς ἡμῶν δύο στροφὰς ἐκ 5 ἑκατέραν στίχων ὀκτασυλλάβων μετὰ δύο ῥυθμικῶν τόνων (τονική τροχαϊκή ἢ τῶν τεσσάρων πρώτων στίχων, ἢ τοῦ τελευταίου δὲ ὡς ἐφυρμνίου λαμβική διποδία ἀκατάληκτος) ἀναγινώσκω αὐτὰς οὕτως·

α' — Ἰησοῦ, *καταξιώσας*
ἡμᾶς τῆς εὐχαριστίας
τοῦ σοῦ σώματος ἁγίου
καὶ σοῦ αἵματος τιμίου,
ἐλθέ, κοινώνησον ἡμᾶς.

β' — Ἴδὸν *τῇ εὐχαριστίᾳ*
(νῦν) προσέρχεσθαι τολμῶμεν
καὶ τὸ σὸν ἐπικαλεῖσθαι
ὄνομα ἅγιον (πάντες),
ἐλθέ, κοινώνησον ἡμᾶς.

D

Τὸ C τρίτον κείμενον παραλείπων, ὅπερ εἶναι λατινική ἐλευθέρη παράφρασις τοῦ A κειμένου, μεταβαίνω εἰς τὸ τέταρτον D, ὅπερ ἐξ αἰγυπτιακοῦ ὁστροάκου ληφθὲν ἔχει οὕτως·

Ἄρτον ἐπουρανιον εἰδωκεν αυτοῖς καὶ αἶμα
τον Ἀγγελων εφ(αγεν) ἀνθρώπος
Ἄρτον ουρανιον εἰδ(ωκεν) αυτοῖς
Ἄρτον εὐλογημενον (εἰλαβομεν ἢ εφραγομεν
σῶμα Κυρίου καὶ αἷμα (τιμίου)
Ἄρτον μετεβαλεν (?) ο Κυριος ο . . .
Ποτηριον σωτηριον ἐμ(ψυχον) ποσιν
Ἄγιον ἄρτον δεξάμε(νοι) εὐλογησωμεν τῷ Θεῷ τῷ
ἐπι πασαν τὴν γῆν μεγάλα ποιοῦντι
Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν πάντες οἱ (λαοὶ)
Ἀγαλλιασθε δικαιοὶ (ἐν τῷ Κυρίῳ) λαβοντες
σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ
• Εὐχαριστοῦμεν σοὶ Χριστέ ο Θεὸς (ἡμῶν) ὅτι ἡξιώσας ἡμᾶς
ο σῶ(τηρ) καὶ μετασχεῖν τοῦ σωματός καὶ αἵματος

σου) και ευφραν(θηναί ενωπιον

εν τη παρουση
 ημερα λαβοντες
 απο Θεου τρο(απε)ζης η τροφης
 ον γαρ . . . .

Ὁ κ. Ν. ὀρθῶς διαγνοῦς ὅτι ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ ἔχομεν παρεμ-
 βολὰς ἐξ ἄλλων κειμένων, ὡς λ. χ. τὸν πρῶτον στίχον «Ἄγαλλιᾶσθε,
 δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ» τοῦ λβ΄ ψαλμοῦ, οὔτινος ἐχρησιμοποιήθησαν πολ-
 λάκις στίχοι ὡς Κοινωνικόν, ἔπειτα δὲ καὶ φράσεις ἐξ ἄλλων ὁμοίας
 ὑποθέσεως ἁμαρτῶν ἀπολεσθέντων, ἀποκαθιστᾷ τὸ ἕσμα μετρῶν αὐτὸ
 οὕτως·

α΄—Ἄρτον οὐράνιον
 ἔδωκεν αὐτοῖς
 καὶ ἄρτον Ἀγγέλων
 ἔφαγεν ἄνθρωπος.

β΄—Ἄρτον ἐλάβομεν
 εὐλογημένον
 σῶμα Κυρίου
 καὶ αἷμα τίμιον.

γ΄—Ποτήριον σωτήριον
 ἔμψυχον πόσιν
 κ΄ ἄρτον δεξάμενοι
 αἰνοῦμεν θεὸν
 μεγάλα ποιοῦντα
 ἐν πάσῃ τῇ γῆ.

δ΄—Δίνετε Θεὸν
 πάντες λαοὶ
 σῶμα λαβόντες
 κ΄ αἷμα Χριστοῦ.

Ἄλλ' ἴσως θυμηκώτερον καὶ πρὸς τὸ κείμενον συμφωνότερον θὰ
 ἦτο τὸ ἕσμα, ἂν ἐθεωροῦμεν ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ποίημα μονότρο-
 φον τετραστίχον, οὔτινος οἱ τρεῖς μὲν στίχοι εἶναι ἐξασύλλαβοι (πλὴν
 τοῦ α΄ τῆς ε΄ στροφῆς ὄντος ὀκτασυλλάβου), ὁ δεύτερος δὲ πεντασύλ-
 λαβος, ὁπότε τὸ ἕσμα θὰ ἐμετρεῖτο οὕτως·

α΄—Ἄρτον οὐράνιον
 ἔδωκεν αὐτοῖς
 καὶ ἄρτον Ἀγγέλων
 ἔφαγεν ἄνθρωπος.

β΄—Ἄρτον οὐράνιον
 ἔδωκεν αὐτοῖς
 . . . . .
 . . . . .

γ΄—Ἄρτον ἐλάβομεν
 εὐλογημένον
 σῶμα τοῦ Κυρίου
 καὶ αἷμα τίμιον.

δ΄—Ἄρτον μετέβαλεν
 ὁ Κύριός μου
 (εἰς σῶμα καὶ οἶνον
 εἰς αἷμα ἑαυτοῦ).

ε΄—Ποτήριον σωτήριον
 ἔμψυχον πόσιν
 καὶ ἄγιον ἄρτον
 δεξάμενοι (πάντες)

ς΄—Εὐλογοῦμεν Θεῶ
 (δοξολογοῦντες)
 ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν
 μεγάλα ποιοῦντι.

ζ'—*Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν*
πάντες οἱ λαοὶ
οἱ σῶμα λαβόντες
καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

E

Ἐκ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Κρυπτοφέρρης παραληφθὲν τὸ πέμπτον κείμενον σύγκριται ἐκ δύο μερῶν, ὧν τὸ πρῶτον ἔχει οὕτως·

«Ὁπισθ. τῷ ἁγίῳ Σαββάτῳ

Σήμερον ἐθεασάμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου.

Σήμερον ἐκρατήσαμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦ πυρός, οὗ τῇ σκιᾷ τὰ Χέρουβιμ ἀναμέλπουσιν.

Σήμερον ἠκούσαμεν τῆς μεγάλης καὶ γλυκυτάτης φωνῆς λεγούσης·
 τοῦτο τὸ σῶμα φλογίζει τὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀκάνθας καὶ φωτίζει τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς.

τοῦτο τὸ σῶμα ἢ αἰμορροῦσα γυνὴ ἀψαμένη ἐρρυσθη τοῦ πάθους.

τοῦτο τὸ σῶμα τῆς Χανααίας ἢ θυγάτηρ ἰδοῦσα ἰάθη.

τοῦτο τὸ σῶμα ἢ πόρνη ὀλοφύχως προσελθοῦσα τῶν ἁμαρτημάτων τὸν βόρβορον ἔλυσεν.

τοῦτο τὸ σῶμα ψηλαφήσας Θωμᾶς ἀνεβόησε λέγων· ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.

τοῦτο τὸ σῶμα μέγα καὶ ὑπερμέγιστον ὑπάρχει ἡμῖν σωτήριον·.

Ὁ κ. Ν. τὸ κείμενον τοῦτο ἀναγινώσκει εἰς ἕμμετρον λόγον οὕτως·

α'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
φλογίζει ἀκάνθας
ἁμαρτιῶν.

β'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
φωτίζει ἀνθρώπων
(πάντων) ψυχάς.

γ'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
ἢ αἰμορροῦσα
γυνὴ ἀψαμένη
πάθους ἐρρυσθη.

δ'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
τῆς Χανααίας
θυγάτηρ ἰάθη
πάθους ἰδοῦσα.

ε'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
πόρνη ὀλοφύχως
προσερχομένη
ἔλιπε βόρβορον
ἁμαρτιῶν.

ς'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
ἄψας Θωμᾶς
ἐβόησε λέγων·
σύ μου εἶ Κύριος,
σύ μου Θεός.

ζ'—*Τοῦτο τὸ σῶμα*
μέγα ὑπάρχει
καὶ ὑπερμέγιστον
ἡμῖν σωτήριον.

Τὸ ἄσμα τοῦτο, ἐξ 7 συγκείμενον στροφῶν, ὧν αἱ μὲν δύο πρῶται προοιμίου τόπον ἐπέχουσαι εἶναι τρισίτιχοι, αἱ δὲ λοιπαὶ πέντε ἄλλαι μὲν τετράστιχοι, ἄλλαι δὲ πεντάστιχοι, εἶναι ἑτερόστροφον οὕτω μετρούμενον. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι ἐγγύτερον εὐρισκόμεθα εἰς τὸ πεζὸν κείμενον, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ἄσμα σύγκεται ἐξ 6 στροφῶν, ὅτι δὲ εἶναι μονόστροφον καὶ ἐκάστη στροφή ἀπαρτίζεται ἐκ 5 στίχων, ὧν ὁ μὲν α' πεντασύλλαβος μετὰ δύο ῥυθμικῶν τόνων, οἱ δὲ λοιποὶ ἑξασύλλαβοι μετὰ δύο καὶ οὗτοι ἕκαστος τόνων. Ὅθεν νομίζω ὅτι ῥυθμικώτερον δύναται ν' ἀναγνωσθῆ τὸ ἄσμα οὕτω:

α'—Τοῦτο τὸ σῶμα
φλογίζει ἀκάνθας
τῶν ἁμαρτημάτων
(καὶ τοῦτο) φωτίζει
τὰς ἀνθρώπων ψυχάς.

δ'—Τοῦτο τὸ σῶμα
πόρνη ὀλοφύχως
(γυνή) προσελθοῦσα
τῶν ἁμαρτημάτων
βόρβορον ἔλυσεν.

β'—Τοῦτο τὸ σῶμα
ἢ αἰμορροοῦσα
γυνή (ποτ' ἐκείνη
δειλῶς) ἀψαμένη
ἐρροσθη τοῦ πάθους.

ε'—Τοῦτο τὸ σῶμα
Θωμᾶς ψηλαφήσας
ἐβόησε λέγων
σὺ δὲ Κύριός μου,
σὺ εἶ καὶ Θεός μου.

γ'—Τοῦτο τὸ σῶμα
ἢ τῆς Χανααίας
(γυναικὸς) θυγάτηρ
ἰδοῦσα (αὐτίκα
τοῦ πάθους) ἰάθη.

ς'—Τοῦτο τὸ σῶμα
καὶ μέγα ὑπάρχει
καὶ ὑπερμέριστον
(τοῖς πιστοῖς ἅπασιν)
ἡμῖν σωτήριον.

Τὸ δὲ β' μέρος τοῦ αὐτοῦ κειμένου ἔχει οὕτω: «*Πάλιν γὰρ ὁ αὐτός* λόγος καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν εἴρηκεν· τοῦτο τὸ αἶμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφρονι ἁμαρτιῶν·

ἐπίομεν αἶμα, ἀγαπητοί, ἅγιον καὶ ἀθάνατον·

ἐπίομεν αἶμα, ἀγαπητοί, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου προχεόμενον, τὸ θεραπεῦον πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ψυχὴν ἐλευθεροῦν·

ἐπίομεν αἶμα, δι' οὗ ἠγοράσθημεν, δι' οὗ καὶ ἐλυτρώθημεν, ἐγνωρίσθημεν καὶ ἐφωτίσθημεν.

βλέπετε, ἀδελφοί, ποταπὸν ἐφάγομεν σῶμα·

βλέπετε, τέκνα, ποταπὸν ἐπίομεν αἶμα·

βλέπετε ποταπὰς συνθήκας δίδομεν τῷ Θεῷ,

ἵνα μὴ κατασχυρθῶμεν ἐν τῇ φοβερῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως».

Εἰς στίχους δ' ἐντέινας τοῦτο ὁ κ. Νεῖλος ἀνέγνωσεν οὕτως·

«*Θεολογία*» τόμ. ΙΑ'

α'—Τοῦτο τὸ αἷμα
τὸ ἐκχνόμενον
ὑπὲρ ἡμῶν
καὶ διαδιδόμενον
ἡμῖν εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν.

β'—Ἐπίομεν αἷμα,
ἀγαπητοί,
ἅγιον, ἀθάνατον,
τὸ ἐκ πλευρᾶς
αὐτοῦ προχοόμενον
καὶ θεραπεῦον
(ἅ)πασαν νόσον
καὶ ψυχὴν πᾶσαν
ἐλευθεροῦν.

ε'—Βλέπετε, τέκνα,
ποιὰς συνθήκας
τῷ Θεῷ δίδομεν
μὴ αἰσχνυθῶμεν
ἐν τῇ ἡμέρᾳ
ἀνταποδόσεως.

Κατὰ ταῦτα ὁ συγγραφεὺς φρονῶν ὅτι τὸ ἕσμα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὰ καλούμενα **ἀλλοιοστροφα**, ἦτοι ὅτι σύγκειται ἐκ 5 στροφῶν, ὧν ἡ μὲν α', δ' καὶ ε' εἶναι ἐξάστιχοι, ἡ β' ἐννεάστιχος καὶ ἡ γ' πεντάστιχος, ὅτι δ' ἐκ τῶν στίχων ἄλλοι μὲν εἶναι τετρασύλλαβοι, ἄλλοι δὲ πεντασύλλαβοι, ἄλλοι δ' ἐξασύλλαβοι καὶ ἄλλοι ἐπτασύλλαβοι καὶ ὅτι ἄλλοι μὲν στίχοι ἔχουσιν ἓνα καὶ μόνον ῥυθμικὸν τόνον, ἄλλοι δὲ δύο, ἐμέτρησεν αὐτὸ ὡς ἀνωτέρω. Ἐγὼ δὲ φρονῶν ὅτι τὸ ἕσμα εἶναι μονόστροφον συγκαίμενον ἐξ 6 στροφῶν πασῶν πενταστίχων πλὴν τῆς τελευταίας οὔσης ἐξαστίχου, ὅτι δὲ πάντες οἱ στίχοι εἶναι ἐπτασύλλαβοι (μόνος ὁ πέμπτος τῆς α' στροφῆς εἶναι ὑπέρμετρος κατὰ συλλαβὴν) μετὰ δύο πάντες ῥυθμικῶν τόνων πλὴν τοῦ α' στίχου ἐκάστης στροφῆς, ὄντος ἐξασύλλαβου, ἀναγινώσκω αὐτὸ οὕτως:

α'—Τοῦτό ἐστιν αἷμα
(τὸ) ὑπὲρ (σωτηρίας)
ἡμῶν ἐκχνόμενον
καὶ διαδιδόμενον

γ'—Ἐπίομεν αἷμα,
δι' οὗ ἠγοράσθημεν,
δι' οὗ ἐλυτρώθημεν
καὶ ἐγνωρίσθημεν
καὶ ἐφωτίσθημεν.

δ'—Βλέπετε, τέκνα,
ποταπὸν σῶμα
(ἡμεῖς) ἐφάγομεν,
βλέπετε, τέκνα,
ποταπὸν αἷμα
(ἡμεῖς) ἐπίομεν

ε'—Ἐπίομεν αἷμα,
(ἀδελφοί) ἀγαπητοί,
ἅγιον, ἀθάνατον,
αἷμα τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς

εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
 γ'—Ἐπίομεν αἷμα,
 ἀδελφοὶ ἀγαπητοί,
 αἷμα τὸ θεραπεῦον
 πᾶσαν νόσον καὶ ψυχὴν
 ἅπασαν ἔλευθεροῦν.
 δ'—Ἐπίομεν αἷμα,
 δι' οὗ ἠγοράσθημεν,
 δι' οὗ καὶ ἔλυτρώθημεν,
 δι' οὗ ἐγνωρίσθημεν
 καὶ (ἅμ') ἐφωτίσθημεν.

Θεοῦ προχεόμενον.
 ε'—Βλέπετε, ἀδελφοί,
 ποταπὸν ἐφάγομεν
 σῶμα καὶ ποταπὸν δὲ
 αἷμα (οἱ πιστοὶ ἡμεῖς
 πάντες νῦν) ἐπίομεν.
 ς'—Βλέπετε δέ, τέκνα,
 ποταπὰς (καὶ) συνθήκας
 Θεῶ διδομεν, ἵνα
 ἐν ἡμέρᾳ φοβερᾷ
 τῆς ἀνταποδόσεως
 μὴ καταισχυρθῶμεν.

F

Τὸ ἕκτον κείμενον ἐκ παπύρου αἰγυπτιακοῦ ληφθὲν ἔχει οὕτω·

† αἷμα του σαρκοθεντος εκ της αγια(ς) παρθε-
 νου Ιηυ Χρυ
 † αἷμα (το)υ γεννη(θεν)τος εκ (τῆς) αγιας θεο-
 τοκο(υ) Ιηυ) Χρυ
 † αἷμα το(υ) Θεου) φανετος ως εκβαλη δαι-
 (μονας) Ιυ Χρυ
 † αἷμα του βαπτι(σθεν)τος εν τῷ ιορδανη
 υπο του προδρομου Ιωαννου Ιω Χρυ αμην
 † αἷμα του προσενεγκαντος εαυτον θυσιαν υ-
 περ των ἁμαρτιων ημων
 Ιυ Χρυ— αμην.

Ἐνέτεινε δ' αὐτὸ ὁ κ. Νεῖλος εἰς τὰς ἐξῆς στροφάς·

α'—αἷμα τοῦ σαρκωθέντος
 ἐξ ἀγίας παρθένου.
 Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.
 β'—αἷμα τοῦ γεννηθέντος
 ἐξ ἀγίας θεοτόκου.
 Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.
 γ'—αἷμα Θεοῦ φανέντος,
 ὡς ἐκβάλη δαίμονας.
 Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.
 δ'—αἷμα τοῦ βαπτισθέντος
 ἐν Ἰορδάνῃ ὑπὸ Ἰωάννου.

Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.

ε'—αἷμα τοῦ προσενέγκαντος
 ἑαυτὸν θυσίαν (ἄμωμον)
 ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.

Τὰς τρεῖς πρώτας στροφὰς εὖ τε καὶ καλῶς μεμετροημένας κρίνων φρονῶ ὅτι ἴσως βέλτιον δυνάμεθα τὰς λοιπὰς δύο ν' ἀναγνώσωμεν οὕτως, ὥστε νὰ ἔχωμεν τὸ ὅλον ποίημα ἐκ διποδιῶν ἰαμβικῶν καταληκτικῶν, ἥτοι τὴν τοσοῦτον προσφιλή εἰς τοὺς βυζαντιακοὺς πατέρας ἡμῶν ἀνακρεόντερον στροφὴν·

δ'—αἷμα τοῦ βαπτισθέντος
 ποταμῶ Ἰορδάνῃ
 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου.
 Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.
 ε'—αἷμα προσενεγκόντος
 ἑαυτὸν ὡς θυσίαν
 (ἄμωμον, ἀγνήν) ὑπὲρ
 τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.
 Ἰησοῦ Χριστέ—ἀμήν.

G

Τὸ ἕβδομον κείμενον ἐκ παλαιοῦ Εὐχολογίου τοῦ θ' αἰῶνος λεφθὲν ἔχει οὕτως·

«Εὐχὴ τῆς ἁγίας Ε', ὅταν μεταδίδη ὁ ἱερεὺς τῷ λαῷ·

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Σῶμα ἅγιον Χριστοῦ τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ.

Σῶμα ἅγιον τοῦ προδοθέντος καὶ δοθέντος ὑπὲρ ἡμῶν σωτηρίας.

Σῶμα ἅγιον τοῦ παραδώσαντος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τῆς χάριτος μυστήρια νέας διαθήκης.

Σῶμα τὸ ἅγιον, δι' οὗ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐλάβομεν.

Σῶμα τὸ ἅγιον τοῦ νίψαντος ὕδατι τοὺς πόδας καὶ πνεύματι ἀγίῳ καθάραντος τὰς ψυχὰς τῶν ἀποστόλων.

Σῶμα τὸ ἅγιον τοῦ τὴν πόρνην τοῖς δάκρυσι δικαιώσαντος καὶ ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι καθάραντος.

Σῶμα ἅγιον τὸ φίλημα δόλω δεξαμένου καὶ τὸν κόσμον, δι' ὃν θάνατον ἔπαθεν, ἀγαπήσαντος.

Σῶμα ἅγιον τοῦ παραδοθέντος Πιλάτῳ ἔκουσίως καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἑαυτῷ ἄμωμον παραστήσαντος.

Ἔστι ἡδύλογται καὶ δεδῶξασται τὸ ὄνομα . . .

Ἀναγινώσκει δὲ τοῦτο ὁ συγγραφεὺς οὕτως

α'—Σῶμα τὸ ἅγιον Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀμνοῦ Θεοῦ.	τοῦ νίψαντος ὕδατι τοὺς πόδας καθάραντος κ' ἀποστόλων ψυχάς.
β'—Σῶμα τὸ ἅγιον τοῦ προδοθέντος ὑπὲρ ἡμῶν.	ς'—Σῶμα τὸ ἅγιον πόρνην δικαίωσαντος καὶ ἡμᾶς καθάραντος ἰδίῳ (αὐτοῦ) αἵματι.
γ'—Σῶμα τὸ ἅγιον τοῦ παραδώσαντος αὐτοῦ μαθηταῖς μυστήρια χάριτος διαθήκης νέας.	ζ'—Σῶμα τὸ ἅγιον δεξάμενον φίλημα κ' ἀγαπήσαν κόσμον, δι' ὃν ἔπαθε θάνατον.
δ'—Σῶμα τὸ ἅγιον, δι' οὗ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐλάβομεν.	η'—Σῶμα τὸ ἅγιον προδοθὲν τῷ Πιλάτῳ ἐκκλησίαν ἁμωμον ἐναντῷ παρεστήσατο.
ε'—Σῶμα τὸ ἅγιον	

Φρονῶν ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ποίημα πλὴν τῆς α' στροφῆς τοῦ προοιμίου, ἥτις κανονικῶς διαφέρει τῶν ἄλλων στροφῶν, εἶναι κατὰ τὸ ἀνακρεόντεον μέτρον πεποιμημένον, ὅτι δ' αἱ στροφαὶ πλὴν τῆς α' εἶναι πεντάστιχοι, ἀναγινώσκω αὐτὸ οὕτως:

α'—Σῶμα ἅγιον Χριστοῦ τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ.	ε'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστιν) τοῦ νίψαντος ὕδατι τοὺς πόδας καὶ πνεύματι ἁγίῳ καθάραντος τὰς ἀποστόλων ψυχάς.
β'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστι) (Χριστοῦ) τοῦ προδοθέντος (τῷ πονηρῷ Πιλάτῳ) καὶ (τοῦ) δοθέντος ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας.	ς'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστι) τοῦ πόρνην τοῖς δάκρυσιν αὐτῆς δικαίωσαντος καὶ ἡμᾶς καθάραντος τῷ ἰδίῳ αἵματι.
γ'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστι) (Χριστοῦ) παραδώσαντος τοῖς ἐναντοῦ μαθηταῖς μυστήρια χάριτος διαθήκης τῆς νέας.	ζ'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστι) τοῦ δόλιον φίλημα δεξαμένου καὶ κόσμον ἀγαπήσαντος, δι' ὃν ἔπαθε τὸν θάνατον.
δ'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστι), δι' οὗ τὴν ἀναίμακτον (καὶ ἁμωμον) θυσίαν (οἱ πιστοὶ) ἐλάβομεν. (μετάληψιν ἁγίαν).	η'—Σῶμα ἅγιόν (ἐστι) Πιλάτῳ ἐκουσίως

(κριτῆ) παραδοθέντος
καὶ αὐτῷ παραστήσαντος
ἐκκλησίαν ἁμωμον.

Η'

Τὸ ὄγδοον κείμενον ἐκ Τυπικοῦ τοῦ ι' αἰῶνος ληφθὲν ἔχει οὕτω
«Μέγα τὸ μυστήριον τῆς σῆς, Χριστέ, ἀναστάσεως. Σῶμα Χριστοῦ μετα-
λάβετε. Δείπνω παραγέγονας ἐκὼν πάθος ὁ ἀθάνατος. Σῶμα Χριστοῦ μετα-
λάβετε. Τότε καὶ ὁ Ἄιδης συναντήσας, ἐπικράνθη, λογοθετούμενος ψυχὰς
ἀπαιτούμενος. Σῶμα Χριστοῦ. Τότε καὶ Μαρία ἡ μυρίασα εὐφράνθη, προσ-
κυνήσασα Θεὸν πρὸ τοῦ μνήματος. Σῶμα Χριστοῦ. Εἶπατε τῷ Πέτρῳ καὶ
τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν ὁ ἀθάνατος. Σῶμα Χριστοῦ».

Ἡ ὁμοιογραφία ἐντείνων τοῦτο εἰς στίχους ἀναγινώσκει οὕτω

- α'—Μέγα τὸ μυστήριον
σῆς, Χριστέ, ἀναστάσεως.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε πηγῆς
ἀθανάτου γεύσασθε. Ἀλληλούια.
- β'—Δείπνω παραγέγονας
τὸ πάθος ὁ ἀθάνατος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε...
- γ'—Τότε συναντήσας
ὁ Ἄιδης ἐπικράνθη
ψυχὰς ἀπαιτούμενος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε..
- δ'—Τότε ἡ μυρίασα
Μαρία εὐφράνθη
Θεὸν προσκυνήσασα
(ἐναντι) τοῦ μνήματος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε...
- ε'—Εἶπατε (οἶν) τῷ Πέτρῳ
καὶ λοιποῖς Ἀποστόλοις
ὅτι ἐκ νεκρῶν ἀνέστη
Χριστὸς ὁ ἀθάνατος...
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε...

Φρονῶν ὅτι ἔχομεν πρὸ ἡμῶν στίχους ἐπιταυλλάβους καὶ δικταυλ-
λάβους μετὰ δύο ῥυθμικῶν τόνων ἕκαστον, ἤτοι στροφικὸν ποίημα ἐκ
τονικῶν διποδιῶν καταληκτικῶν μὲν ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἐκάστης στρο-
φῆς, ἀκαταλήκτων δὲ ἐν τοῖς λοιποῖς στίχοις, ἀναγινώσκω αὐτὸ οὕτως:

- α' — Μέγα τὸ μυστήριον
τῆς σῆς, Χριστέ, ἀναστάσεως.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε,
πηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε,
Ἄλληλούϊα.
- β' — Δείπω παραγέγονας,
ἐκὼν πάθος (ὑπέμεινας),
(θάνατον) ὁ ἀθάνατος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε...
- γ' — Τότε δὲ καὶ ὁ Ἄδης
συναντήσας σ' ἐπικράνθη
(σοφορῶς) λογοθετούμενος
καὶ ψυχὰς ἀπαιτούμενος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε...
- δ' — Τότε καὶ ἡ Μαρία
ἢ μυρίσασα σ' ἠψοράνθη
(ὡς) Θεὸν προσκυνήσασα
(ἐν χαρᾷ) πρὸ τοῦ μνήματος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε...
- ε' — Τῷ Πέτρῳ (οὖν) εἶπατε
καὶ τοῖς λοιποῖς Ἀποστόλοις
ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
(ὁ Χριστός) ὡς ἀθάνατος.
Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε,
πηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε.
Ἄλληλούϊα.

I

Τὸ δὲ ἕνατον κείμενον ἐκ κώδικος τῆς Κρυπτοφέρρης ληφθὲν καὶ ἔχον οὕτω

«Καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν «Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου» λέγει πᾶς λαὸς τὸ τρίτον ὡς ἐμνήσθης τοῦ ληστοῦ ἐν τῷ σταυρῷ. μνήσθητι καὶ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», ὀρθῶς διαγνοὺς ὁ συγγραφεὺς ὅτι σύγκειται ἐκ τεσσάρων ἐπτασυλλάβων στίχων μετὰ δύο ὀρθομικῶν τόνων ἐν ἐκάστῳ, ἦτοι ὅτι ἔχομεν τονικὰς τροχαϊκὰς καταληκτικὰς διποδίαζ, ἄριστα ἀνέγνωσεν οὕτως·

Ὡς ἐμνήσθης τοῦ ληστοῦ
(ὁ Θεὸς) ἐν τῷ σταυρῷ.

(οὕτω) μνήσθητι ἡμῶν
ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

L

Τὸ δέκατον ἐκ κώδικος τῆς αὐτῆς μονῆς ληφθὲν καὶ ἔχον οὕτω
«Τὸ τοῦ δεσπότου σῶμα καὶ τὸ τῆς ζωῆς αἷμα ὑποδέχεσθαι μέλλοντες ἐν
εὐκατανύκτῳ καρδίᾳ τῷ Σωτῆρι βοήσωμεν· τῶν ἁγίων σου δώρων τὴν μετά-
ληψιν ἀκατακρίτως δὸς ἡμῖν ὡς φιλόανθρωπος»
ὁ συγγραφεὺς ἐνέτεινεν εἰς στίχους οὕτω·

Τὸ τοῦ δεσπότου σῶμα
καὶ τῆς ζωῆς τὸ αἷμα
ὑποδέχεσθαι μέλλοντες
κατανύξει καρδίας
τῷ Σωτῆρι βοήσωμεν·
τῶν ἁγίων σου δώρων
τὴν ἁγίαν μετάληψιν
δὸς ἡμῖν ὡς φιλόανθρωπος.

Ἐχων τὴν γνώμην ὅτι καὶ οἱ ὀκτὼ στίχοι τῆς στροφῆς ταύτης εἶναι
ὀκτασύλλαβοι μετὰ δύο ἕκαστος θυθμικῶν τόνων, ἦτοι τονικαὶ λαμβι-
καὶ ἀκατάληκτοι διποδία, ἀναγινώσκω αὐτοὺς οὕτω·

Τὸ δεσπότου (ἡμῶν) σῶμα
καὶ τῆς ζωῆς (ἡμῶν) αἷμα
ὑποδέχεσθαι μέλλοντες
καρδίᾳ εὐκατανύκτῳ
βοήσωμεν τῷ Σωτῆρι·
τῶν ἁγίων σου (τῶν) δώρων
τὴν (ἁγίαν) μετάληψιν
δὸς ἡμῖν ἀκατακρίτως
ὡς (μόνος ὢν) φιλόανθρωπος.

M

Τὸ ἐνδέκατον οὕτως ἔχον ἐν χειρογράφῳ τῆς αὐτῆς μονῆς
«Μετὰ τὸ Κοινωνικόν· ἐμετελάβομεν τὸ σῶμά σου τὸ ἅγιον, ὁμοίως καὶ
ἐπίνομεν τὸ αἷμά σου τὸ τίμιον· γενέσθω ἡμῖν εἰς ἄφεισιν καὶ μὴ εἰς κατά-
κρισιν καὶ σῶσον ἡμᾶς»
οὕτως ὁ κ. Νεῖλος ἐμέτρησεν·

Ἐμεταλάβομεν
σῶμα τὸ ἅγιον,

ἅμα ἐπίομεν
 αἷμα τὸ τίμιον
 γενέσθω, Κύριε,
 ἡμῖν εἰς ἄφεσιν
 καὶ μὴ εἰς κατάκρισιν
 καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Νομίζων ὅτι ἅπαντες οἱ στίχοι τῆς στροφῆς εἶναι ἑπτασύλλαβοι μετὰ δύο ἑκαστος ὀρθμικῶν τόνων, ἦτοι τονικαὶ ἰαμβικαὶ διποδία καταληκτικά, μετρῶ αὐτοὺς οὕτως ἀποφεύγων καὶ τὸν βάρβαρον τύπον **ἐμετελάβομεν**

(Χριστέ), μετελάβομεν,
 σῶμά σου τὸ ἅγιον,
 ὁμοίως ἐπίομεν
 αἷμά σου τὸ τίμιον
 γενέσθω εἰς ἄφεσιν
 καὶ μὴ εἰς κατάκρισιν
 καὶ σῶσον, Σῶτερ, ἡμᾶς.

N

Τὸ δωδέκατον Κοινωνικὸν ὃν ἐν χειρογράφῳ τῆς αὐτῆς μονῆς, ἔχον δὲ οὕτω

«Τῆς ἁγίας σου τραπέζης προκειμένης καὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων μελιζομένων ἐνετείλω τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς· Λάβετε, φάγετέ μου τὸ σῶμα· γεύσασθε, πίετέ μου τὸ αἷμα· ἐμπλήσθητε χαρᾶς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον»,
 ὁ κ. Νεῖλος ἐντείνας εἰς στίχους ἀνέγνωσεν οὕτως·

Τῆς ἁγίας σου τραπέζης προκειμένης
 καὶ ἀχράντων μυστηρίων μελιζομένων
 ἐνετείλω τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς·
 λάβετε (πάντες), φάγετέ μου τὸ σῶμα,
 γεύσασθε (πίντες), πίετέ μου τὸ αἷμα·
 χαρᾶς ἐμπλήσθητε, λάβετε πνεῦμ' ἅγιον.

Ἄν εἰς τὸν γ' στίχον γράψωμεν συμφώνως καὶ πρὸς τὸ κείμενον «μαθηταῖς σου» καὶ ἐν τῷ ζ' «πνεῦμα», τότε ἔχομεν ὁ δωδεκασύλλαβος, ἦτοι τονικὰς ἰαμβικὰς τριποδίας ἀκαταλήκτους.

O

Τὸ δέκατον τρίτον ἐκ κώδικος τῆς αὐτῆς μονῆς ληφθὲν καὶ ἔχον οὕτως

•Εὐχή τῆς ἀπολύσεως μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Ὅπισθάμβωνα· ἀπὸ τῶν Ἁγίων εἰς τὰ Ἅγια πορευόμενοι ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀγιαζόμενοι δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν τῇ ἀθανάτῳ σου βασιλείᾳ, ὅτι ἅγιος ὑπάρχεις σὺν τῷ Πατρὶ κλ.»

ὁ συγγραφεὺς ἀναγινώσκει οὕτως·

Ἀπὸ τῶν σῶν Ἁγίωι
εἰς τ' Ἅγια πορευόμενοι
κ' ὑπ' αὐτῶν ἀγιαζόμενοι
δόξαν καὶ εὐχαριστίαν
ἀναπέμπομεν, Χριστέ,
τῇ σῇ βασιλείᾳ.

Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐνταῦθα ἔχομεν πάντας τοὺς στίχους δεκασυλλάβους μετὰ δύο ζυθμικῶν τόνων ἕκαστον, ἦτοι τονικὰς λαμβικὰς διποδίας βραχυνκαταλήκτους, ἴσως θὰ ἡδυνάμεθα βέλτιον νὰ ἀναγνώσωμεν οὕτω τὸ ἕσμάτιον τοῦτο·

Ἀπὸ τῶν Ἁγίων εἰς τὰ Ἅγια
οἱ ἁμαρτωλοὶ πορευόμενοι
καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀγιαζόμενοι
δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἡμεῖς
ἀναπέμπομεν, Χριστέ ὁ Θεός,
τῇ ἀθανάτῳ βασιλείᾳ σου,
ὅτι ἅγιος ὑπάρχεις σὺν τῷ
Πατρὶ, Υἱῷ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ.

P

Καὶ τὸ δέκατον τέταρτον ἐκ χειρογράφου τῆς αὐτῆς μονῆς ληφθέν, ἔχον δὲ οὕτω

•Καὶ μετὰ τὸ κοινωνῆσαι πάντας ἐξέρχεται ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου καὶ ἀρχεται ὁ λαός· εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ ὁ Θεός, ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος»

ὁ συγγραφεὺς ἀναγινώσκει οὕτως·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ,
ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς
τοῦ σώματός σου μετασχεῖν
καὶ τοῦ (σοῦ) τιμίου αἵματος.

Ἴσως ὅμως θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι σύγκεται τοῦτο τὸ ἕσμάτιον ἐκ πέντε δεκασυλλάβων στίχων μετὰ δύο ζυθμικῶν τόνων,

ἦτοι ὅτι ἔχομεν τονικὰς ἰαμβικὰς διποδίας ἀκαταλήκτους, ὅθεν καὶ νῦν ἀναγνώσωμεν οὕτως·

*Ἐὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ,
ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς
(ἐν τῷ ναῷ σου) μετασχεῖν
τοῦ σοῦ ἀχράντου σώματος
καὶ τοῦ τιμίου αἵματος.*

Q

Τὸ δὲ δέκατον πέμπτον καὶ τελευταῖον ἐν κώδικι τοῦ γ' αἰῶνος τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τῆς Μεσσηνίας κείμενον ἔχει κατὰ τὸν κ. Νεῖλον οὕτω·

«Ποίημα Νήφονος καθηγουμένου μονῆς ἀγ. Ἀγγέλου Φλόρου·

Δεῦτε προθύμως τῷ (ση) οἴκῳ ἅπας ὁ νέος Ἰσραήλ, φρένας καθάραντες καὶ νοῦν θαῦμα κατ(θ)εῖδωμεν φρικτόν, π(ο)ῶς ὁ τῶν ὄλων κτί(η)στης μυστικῶς σφαγιάζεται ὑπὸ χ(υ)εῖρῶν ἱερέων παθ(η)εῖν, πάλιν ἀνέχεται ὁ ἀπαθῆς τῇ θεότητι, ὃν τὰ χερουβιμ μετὰ δέους ἐν τοῖς ὤμοις βαστάζουσι· καὶ ἀκαταπαύστως τὸν ὕμνον ἀνευδότη(ο)ως προσφέρουσι· τοῦτον ἱερ(ο)εῖς καὶ λεύεται τῇ τραπέζῃ προσψαύουσιν. Θαῦμα παράδοξον, πιστοί, ἐπιτελεῖται νῦν ἡμῖν· ὁ ἀναφῆς τῇ φ(η)ύσει καὶ θε(ου)δὸς ἀκατάλ(ι)ηπητος ὄλος ἐνοῦται δι' ἡμᾶς ἐν τῇ προσλήψει τοῦ σκήνους τῆς σαρκ(ω)δός, συστέλλουν χεῖρ(αι)ες εὐσεβῶν τὸν πλάστην πάντ(ο)ων καὶ Θεόν. Ὁ ἐπουράνιος ἄρτος τῇ τραπέζῃ προτ(η)ίθεται· ἀθύτως θύεται ἡμῖν θεός, θυσία μυστικῆ· βρώσ(η)ει βρ(ω)οτούς ζωοποιεῖ τοὺς βρώσ(η)ει θνήξαντας τὸ πρ(ε)ῖν· χεεῖ κρατῆρ(ι) τὸ νᾶμα ὡς ἱερεῖον καὶ σφάγιον ἱερουργεῖται ἱερῶς· παρὰ τοῦ νέου ἱερέ(υ)ως· καὶ μεταδίδεται πιστοῖς εἰς ἰλασμόν ἁμαρτιῶν· μέν(η)ει δὲ πάλιν ὡσπερ ἦν ἀδαπάνητος· καὶ πρὸς πατέρα ἀνύων βροτῶν τὸ γένος οἰκτιρ(η)εῖ· τούτου ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ ἀξιωθείμεν τῆς Θεοτόκου ταῖς λιταῖς καὶ τῶν σοφῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων εὖρ(η)οιμεν ἔλεος».

Ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο, ὡς φέρεται ἐν τῷ χειρογράφῳ, παρεδόθη ἡμῖν ἐν κακῇ καταστάσει, συμφωνῶ τῷ φίλῳ συγγραφεῖ, ὅστις μετὰ τινος δέους προέβη εἰς τὴν κατωτέρω μερικὴν μετρικὴν ἀνασύνταξιν αὐτοῦ διανοούμενος ἐν ἰδίᾳ μονογραφίᾳ νὰ διαλάβῃ περὶ αὐτοῦ διὰ μακρῶν.

α'—Δεῦτε (νῦν) προθύμως
ἐν οἴκῳ Κυρίου
πᾶς νέος Ἰσραήλ,
καθάραντες φρένας
κατίδωμεν θαῦμα
καινὸν καὶ φρικτόν.

β'—Πῶς ὁ τῶν ὄλων κτίστης
μυστικῶς σφαγιάζεται
ὑπὸ χειρῶν ἱερέων,
πάλιν παθεῖν ἀνέχεται
ὁ ἀπαθῆς τῇ θεότητι.

γ'—Χερουβὶμ μετὰ δέους
 ὃν τοῖς ὤμοις βαστάζουσι
 ἀκατάπανστον ἕμνον
 ἀνειδότως προσφέρουσι,
 ὃν ἱερεῖς καὶ λευῖται
 τῇ τραπέζῃ προσπαύουσι.

δ'—Θαῦμα πιστοὶ παράδοξον
 ἡμῖν ἐπιτελεῖται
 ὁ ἀναφῆς τῇ φύσει
 καὶ Θεὸς ἀκατάληπτος
 ἐνοῦται δι' ἡμᾶς
 τῇ προσλήψει σαρκός.

ε'—Συνιστέλλον χειρας εὐσεβῶν
 τὸν πλάστην πάντων καὶ Θεόν.

Οὕτως ὁ κ. Ν. ἀναγινώσκει τὸ ποίημα. Ἄλλ', ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ἓν τῶν σπανιωτέρων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν ποιήσει κατὰ στίχον ποιημάτων, συγκείμενον ἐκ στίχων πάντων ὀκτασυλλάβων μετὰ δύο θυθμικῶν ἕκαστον τόνων, ἧτοι τονικάς λαμβικάς διποδίας ἀκαταλήκτους. Ὅθεν ἀναγινώσκω τὸ ποίημα οὕτω

α
 Δεῦτε προθύμως τῷ σηκῶ
 ἄπαξ ὁ νέος Ἰσραὴλ,
 φρένας καθάραντες καὶ νοῦν
 θαῦμα κατίδωμεν φρικτόν.
 Πῶς ὁ τῶν ὄλων ποιητῆς
 σφαγιάζεται μυστικῶς
 ὑπὸ χειρῶν ἱερέων

πάλιν ἀνέχεται παθεῖν
 ὁ τῇ θεοτητι ἀπαθής.
 Ὅν μετὰ δέους χερουβὶμ
 ἐν τοῖς ὤμοις βαστάζουσι
 καὶ ἕμνον ἀκατάπανστον
 ἀνειδότως προσφέρουσι,
 τοῦτον λευῖται καὶ ἱερεῖς
 τῇ τραπέζῃ προσπαύουσι.
 Θαῦμα παράδοξον, πιστοί,
 ἐπιτελεῖται νῦν ἡμῖν
 ὁ γὰρ τῇ φύσει ἀναφῆς

ς'—Ὁ ἄγρος ἐπουράνιος
 τῇ τραπέζῃ προτίθεται,
 Θεὸς ἀθύτως θύεται,
 θυσία μυστική.

ζ'—Βρώσει βροτοὺς ζωοποιεῖ
 τοὺς βρώσει θνήξαντας τὸ πρῖν.

η'—Χέει κρατῆρι τὸ νᾶμα
 ὡς ἐρίφιον καὶ σφάγιον
 παρὰ τοῦ νέου ἱερέως
 ἱερουργεῖται ἱερώς
 καὶ διαδίδοται πιστοῖς
 ἰλασμὸς ἁμαριῶν.

β
 Ὁ ἐπουράνιος ἄγρος
 προτίθεται τῇ τραπέζῃ,
 ἀθύτως θύεται ἡμῖν
 Θεός, θυσία μυστική
 βρώσει βροτοὺς ζωοποιεῖ
 τοὺς βρώσει θνήξαντας τὸ πρῖν.

Χέει κρατῆρι τὸ νᾶμα,
 ὡς ἱερεῖον, σφάγιον
 ἱερουργεῖται ἱερώς
 παρ' ἱερέως τοῦ νέου
 καὶ μεταδίδοται πιστοῖς
 εἰς ἰλασμὸν ἁμαριῶν.
 Μένει δὲ πάλιν ὥσπερ ἦν
 ὁ ἀδαπάνητος (ἄμνος)
 καὶ πρὸς πατέρα ἀνύων
 οἰκίρει γένος τῶν βροτῶν

Τούτου ἀξιοθείημεν

α	β
καὶ ἀκατάληπτος Θεὸς	ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ
ἐνοῦται ὄλος δι' ἡμᾶς	τῆς θεοτόκου ταῖς λιταῖς
ἐν τῇ προσλήψει τῆς σαρκός.	καὶ ἀποστόλων τῶν σοφῶν
Συστέλλον χειρὲς εὐσεβῶν	καὶ τῶν ἁγίων τοῦ χοροῦ
τὸν πλάστην πάντων καὶ Θεόν.	εὐρομεν ἔλεος (ἀμήν).
· · · · · ·	
· · · · · ·	
· · · · · ·	

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τοῦ περισπουδάστου τούτου ἔργου. Ὁ λόγιος ἱερομόναχος τῆς Κρυπτοφέρρης καὶ εὐφυῶς διέγνω ὅτι τὰ κείμενα ταῦτα εἶναι λαϊκὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔσματα τὰ πλεῖστα τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων καὶ μετ' ἀγχινοίας τὰ πλεῖστα μετρικῶς ἀνασύνταξε. Βεβαίως τὰ κείμενα, ἅτινα εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ Νεῖλος, εἶναι τὰ πλεῖστα λίαν ἠλλοιωμένα, ὡς τοιαῦτα δὲ πολλὴν δυσκολίαν παρέχουσιν εἰς τὸν ἐπιχειροῦντα τὴν ἀριάν ἀποκατάστασιν αὐτῶν καὶ τὴν μετρικὴν ἀνασύνταξιν. Ἄν δ' αἰπρὸς τοῦτο προσπάθειαι τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ ἐμῇ διὰ τῆς παρουσίας μελέτης μικρὰ πρὸς αὐτὸν ἐπικουρία δὲν ἐπέτυχον πλήρως, ὑπάρχει ἐλπίς ὅτι νέα ἔρευνα τῶν μελετητῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, αἵτινες καὶ πλεῖστα καὶ κάλλιστα λειτουργικῶν περιεχομένου χειρόγραφα ἔχουσι, θὰ φέρωσιν εἰς φῶς καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ κείμενα τοῦ κ Νεΐλου ἀριώτερα καὶ ἴσως καὶ ἄλλα νέα ὁμοίου περιεχομένου, ἐξ ὧν οὐ μόνον θὰ κατορθωθῇ πλήρης καὶ ἀσφαλῆς ἀποκατάστασις καὶ μετρικὴ ἀνασύνταξις τῶν πολυτίμων τούτων κειμένων, ἀλλὰ καὶ ἱκανῶς θὰ πλουτισθῇ τὸ νέον κεφάλαιον, ὅπερ πρώτος νῦν εἰσάγει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως ὁ λόγιος Κρυπτοφερρίτης, τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς λαϊκῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Καὶ εἶναι μὲν καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὡς σκοπεύω νὰ καταδείξω ἐν ἑτέρᾳ μελέτῃ, ἐν ἣ θ' ἀπαριθμήσω τὰ νέα διδάγματα, ὅσα ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης τοῦ κ. Νεΐλου πορίζομεθα ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μέτρα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ποιημάτων, ἀξιολογώτατον δὲ καθίσταται τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ὅλης ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Ἐκ τοῦ νέου δηλονότι κεφαλαίου τούτου τῆς δημόδους ἐκκλησιαστικῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως ἀποδεικνύεται τὸ σπουδαιότατον τοῦτο, ὅτι

ἡ ἱστορία τῆς ποιήσεως παρὰ τοῖς χριστιανοῖς Ἑλλησιν ἐβάδισε τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ὁδόν, ἣν καὶ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς Ἑλλησιν. Ὅπως δηλαδὴ πρὸ τῆς θαυμαστῆς τεχνικῆς ποιήσεως τοῦ Ὅμηρου καὶ τοῦ Ἡσίο-
 δου ἐκαλλιεργήθη ἄλλη τις ἀτεχνοτέρα ἱερὰ λαϊκὴ ποίησις, οὕτω καὶ
 πρὸ τῆς θαυμαστῆς τεχνικῆς ποιήσεως τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τοῦ Κοσμᾶ
 ἐκαλλιεργήθη ἄλλη τις ἀτεχνοτέρα ἱερὰ λαϊκὴ ποίησις. Ὅπως δὲ παρὰ
 τοῖς ἐθνικοῖς Ἑλλησιν ἡ λαϊκὴ αὕτη ποίησις τῶν ὕμνων καὶ τῶν παιά-
 νων ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίας¹, οὕτω
 καὶ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς Ἑλλησι τὰ θρησκευτικὰ ποιητικὰ πρωτόλεια
 κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην τοῦ κ. Νεῖλου ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶ-
 τον κατὰ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῆς θείας εὐχαριστίας. Ὅπως δὲ πάλιν
 παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς Ἑλλησιν ἡ ποίησις «διετήρησέ τι τοῦ ἱεροῦ
 ἐκείνου ἀρχικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος, διότι καὶ ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίο-
 δος ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς ἱερεῖς τῶν Μουσῶν καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν
 θεῶν εἶχον τὰς ῥίζας τόσον ἢ χορικὴ λυρικὴ ποίησις, ὅσον καὶ σύμ-
 πασα ἢ δραματικὴ, ἰδίᾳ δὲ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἀπηξίουσι οἱ ἄριστοι
 τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν τὰς αἰσθήσεις μόνας νὰ ἐξεγείρωσιν, ἀπ' ἐναν-
 τίας δ' ἐπεδίωκον οὐ μόνον ἐπιπολαίως νὰ ψυχαγωγῶσι τοὺς ἀναγνώ-
 στας καὶ ἀκροατάς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἠθοποιῶσι καὶ νὰ διδάσκωσι τὸν
 λαόν»², οὕτω καὶ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς Ἑλλησι μόνη ἡ θρησκευτικὴ
 ποίησις ἐκαλλιεργήθη σπουδαίως καὶ μόνη αὕτη παρήγαγεν ἔργα ἀλη-
 θοῦς ἐμπνεύσεως διδάσκοντα τοὺς πιστοὺς τὰς μεγάλας τῆς θρησκείας
 τοῦ Χριστοῦ ἀληθείας καὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς ἠθικῆς Αὐτοῦ παραγγέλματα.
 Τὰ ἐξοχώτερα ἑλληνικὰ πνεύματα, ἅτινα ἐπροικίσθησαν ὑπὸ τοῦ Δη-
 μιουργοῦ μὲ τὸ θεῖον τῆς ποιήσεως δῶρον, δι' ὕμνων μάλιστα πρὸς τὸν
 Θεὸν καὶ τοὺς θείους ἄνδρας, ἥρωας καὶ ἁγίους, «ἐποίουν βελτίους»³
 τοὺς εὐθήκοον πάντοτε τείνοντας τὸ οὖς εἰς τὴν ἱερὰν ποίησιν Ἑλληνας.

Τοιαῦτα λοιπὸν τὰ ἐκ τοῦ νέου τούτου ἔργου τοῦ Κρυπτοφερρίτου
 ἱερομονάχου διδάγματα. Ἐχομεν νῦν τὰ πρῶτα λαϊκὰ ἄσματα τῆς Ἐκ-
 κλησίας, ἔχομεν νέας πηγὰς ἐρευνῶν ἐν τῷ ἀλύτῳ εἰσεῖι ζητήματι τῆς
 μετρικῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιημάτων, πληρεστέρα νῦν καθίσταται
 ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ποιήσεως. Πεποιθότες δὲ ὅτι τὰς
 τοσοῦτον καρποφόρους ἐρεῦνας αὐτοῦ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου θὰ συνε-
 χίσῃ ὁ κ. Νεῖλος ἐλπίζομεν ὅτι καὶ ἄλλα ἐξ Ἰσου σπουδαῖα μνημεῖα

1. M. Croiset «Histoire de la littérature grecque» Paris 1928, A' 75.

2. Christ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας» A' 75 (ἑλλην. μεταφρ.).

3. Ἀριστοφάνης ἐν Βατραχίοις 1009.

τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς λογοτεχνίας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης θὰ παρουσιάσῃ ἡμῖν οὐκ εἰς μακρὸν ὁ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν εἰς τὴν λογοτεχνίαν ταύτην ἀναφερομένων ἐρευνῶν ἀκάματος συνεργάτης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1933

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ
